

LEBRIS

We know
books

MARCEL PROUST

•
*În căutarea
timpului pierdut*

SODOMA ȘI GOMORA

Volumul IV

O NOUĂ TRADUCERE
DIN LIMBA FRANCEZĂ DE

CRISTIAN
FULAȘ

CARTIER

Cuprins

Despre autor	7
Despre traducător	11
I	15
II	59
Capitolul întâi	60
Capitolul al doilea	248
Capitolul al treilea	496
Capitolul al patrulea	664

Cititorul își va aminti cu siguranță că înainte de a merge în acea zi (în ziua în care avea să se desfășoare petrecerea prințesei de Guermantes) să le fac ducelui și ducesei vizita pe care tocmai am povestit-o le pândisem întoarcerea și-n timpul pândeii mele făcusem o descoperire ce-l privea mai ales pe dl de Charlus, însă o descoperire atât de importantă în ea însăși, încât până acum, până-n momentul când voi fi putut să-i ofer locul și întinderea necesare, am amânat să o povestesc. Așa cum am spus, părăsisem minunatul punct de observație atât de confortabil amenajat în partea de sus a casei de unde se văd pantele accidentate pe care urci până la palatul Bréquigny și care sunt atât de vesel împodobite în stil italian de campanila trandafirie a remizei marchizului de Frécourt. Mi se păruse mai practic, când crezusem că ducele și ducesa trebuiau să se-ntoarcă, să mă mut pe scară. Regretam oarecum timpul petrecut sus. Dar la acea oră, imediat după prânz, aveam mai puține de regretat, căci n-aș fi văzut ca dimineața minusculele personaje de tablou în care se transformau de la distanță valetii din palatele Bréquigny și Tresmes în timp ce urcau încet panta abruptă cu perii-le-n mâini printre strălucirile de mică transparentă care se detașau atât de plăcut pe fundalul contraforților roșii. În lipsa contemplației geologului, o aveam măcar pe cea a botanistului și priveam printre obloanele casei scării micul arbust al ducesei și planta rară, ambele expuse în curte cu insistența cu care mamele își etalează tinerele de măritat și mă întrebam dacă improbabilă insectă avea să vină – prin-

tr-o întâmplare providențială – să viziteze pistilul oferit și-n același timp neglijat. Curiozitatea încurajându-mă treptat, am coborât până la fereastra de la parter, și-aceasta deschisă, cu obloanele trase doar pe jumătate. Îl auzeam clar, în timp ce se pregătea să plece, pe Jupien, care nu mă putea descoperi în spatele storului după care am rămas nemișcat până-n momentul când m-am aruncat brusc într-o parte de teamă să nu fiu văzut de dl de Charlus care-n drum spre dna de Villeparisis traversa încet curtea, rotofei, îmbătrânit de lumina zilei, încărunțit. Doar o indispoziție a dnei de Villeparisis (consecință a bolii marchizului de Fierbois, cu care personal era certat la cuțite) ar fi putut să-l determine pe dl de Charlus să facă o vizită, poate pentru prima dată în viața lui, la acea oră. Căci prin această excentricitate a membrilor familiei Guermantes care, în loc să se conformeze vieții mondene, o modificau conform obiceiurilor personale (nu mundane, credeau ei, și-n consecință demne să umilească acest lucru lipsit de orice valoare, mondenitatea – astfel încât dna de Marsantes nu avea o zi de primire, ci-n fiecare dimineață își primea prietenele de la ora zece până la prânz), baronul, conservând acest timp pentru lectură, căutarea de vechi bibelouri etc., nu vizita pe nimeni decât între 4 și 6 seara. La ora 6 se ducea la Jockey Club sau se plimba prin Bois. După o clipă, m-am tras înapoi și mai mult ca să nu fiu văzut de Jupien; era aproape ora la care el pleca la birou, de unde nu se întorcea decât la cină și nici atunci de vreo săptămână, de când nepoata lui plecase la țară împreună cu câteva ucenice să termine o rochie a unei cliente. Apoi, dându-mi seama că nimeni nu mă putea vedea, m-am hotărât să nu mă mai mut de frică să nu ratez, dacă miracolul avea să se pro-

ducă, sosirea aproape imposibil de sperat (peste atâtea obstacole, distanțe, riscuri, pericole) a insectei trimise de atât de departe în funcția de ambasador al virginei care atât de mult așteptase. Știam că această așteptare nu era mai pasivă decât în cazul florii masculine, ale cărei stamine se întorseseră spontan pentru ca insecta să le poată culege mai ușor ofranda; la fel și floarea feminină de aici, dacă insecta ar fi sosit și-ar fi arcuit cochetă „stilurile” și pentru a fi mai bine penetrată de către aceasta ar fi făcut – ca o tânără ipocrită, dar arzândă de dorință – jumătate din drum. Legile lumii vegetale sunt și ele guvernate de legi din ce în ce mai înalte. Dacă vizita unei insecte, adică aportul sămânței unei alte flori, e de obicei necesară pentru a fecunda o floare, asta se întâmplă pentru că autofecundarea, fecundarea florii de către ea însăși, ca și căsătoriile repetate în aceeași familie, ar aduce cu sine degenerescența și sterilitatea, în timp ce încrucișarea operată de insecte oferă generațiilor următoare ale aceleiași specii o vigoare necunoscută strămoșilor ei. Și totuși această dezvoltare poate fi excesivă, specia se poate dezvolta peste măsură; și-atunci, la fel cum o antitoxină ne apără de o boală, așa cum glanda tiroidă ne reglează greutatea, așa cum înfrângerea pedepsește mândria, oboseala vine după plăcere și cum la rândul lui somnul ne odihnește după oboseală, la fel un act excepțional de autofecundare la un moment dat strânge șurubul și frânează, întoarce la normalitate floarea care va fi ieșit în evidență în mod exagerat. Gândurile mele urmaseră o pantă pe care am s-o descriu mai târziu și deja extrăseseam din aparenta viclenie a florilor o concluzie asupra unei întregi părți inconstiente a operei literare, când l-am văzut pe dl de Charlus ieșind de la marchiză. Nu trecu-

seră decât câteva minute de când intrase. Poate că aflase de la bătrâna lui rudă însăși sau de la vreun servitor vești despre vindecarea parțială sau completă a ceea ce în cazul dnei de Villeparisis probabil nu va fi fost decât o indispoziție. În acel moment, când credea că nimeni nu-l privea, cu pleoapele lăsate pentru a-l apăra de soare, pe fața dlui de Charlus se relaxaseră tensiunea și vitalitatea artificială întreținute de conversația și de puterea voinței. Palid ca o marmură, trăsăturile lui fine și nasul semeț nu mai primeau din partea unei expresii intenționat asumate o semnificație diferită, care să modifice frumusețea modelului; doar un Guermantes acum, părea deja sculptat, el, Palamède al XV-lea, în capela din Combray. Însă aeste trăsături generale ale unei întregi familii căpătau totuși pe fața dlui de Charlus o finețe mai spirituală, mai ales mai blândă. Regretam faptul că de obicei se-ntuneca-n atâtea izbucniri violente, excentricități jignitoare, calomnii, duriități, susceptibilități și aroganțe, că ascundea sub o brutalitate jucată afabilitatea și bunătatea pe care-n momentul ieșirii de la dna de Villeparisis le vedeam atât de naiv zugerăvite pe fața lui. Clipind des pentru a se apăra de soare, părea aproape surâzător, iar mie mi se părea că descopăr pe fața lui văzută astfel, relaxată și parcă naturală, ceva atât de afectuos, de dezarmat, încât n-am putut să nu mă gândesc cât de supărat ar fi fost dl de Charlus dacă s-ar fi știut privit; căci acest bărbat atât de îndrăgostit, atât de mândru de virilitatea lui, căruia toată lumea îi părea atât de odios efeminată, îmi amintea dintr-odată, în așa măsură căpătase trăsăturile, expresia, zâmbetul uneia, de o femeie!

Mă pregăteam să mă mut din nou ca să nu mă vadă; n-am avut nici timpul și nici n-a fost nevoie să fac asta. Dar ce-am

văzut! Față-n față, în această curte în care cu siguranță nu se mai întâlniseră niciodată (dl de Charlus venind la palatul Guermantes doar după-amiaza, la ore la care Jupien era la birou), baronul, deschizându-și dintr-odată larg ochii pe jumătate închiși, îl privea cu extraordinară atenție pe fostul croitor de veste așezat în pragul atelierului său, în timp ce acesta, înțepenit subit în fața dlui de Charlus, înrădăcinat ca o plantă, contempla uimit forma rotofeie a baronului îmbătrânit. Lucru încă și mai uimitor însă, atitudinea dlui de Charlus schimbându-se, cea a lui Jupien s-a acordat cu ea pe loc după legile unei arte secrete. Baronul, care acum încerca să ascundă impresia pe care-o avusese, dar care-n ciuda indiferenței jucate nu părea să se îndepărteze decât regretând, avansa, se-ntorcea, privea-n gol într-un mod despre care credea că-i punea în valoare ochii, își lua un aer îngâmfat, neglijent, ridicol. Or Jupien, pierzându-și pe loc atitudinea umilă și bună pe care i-o știusem dintotdeauna – în perfectă simetrie cu baronul – își ridicase fruntea, își luase o postură mândră, își pusese cu o grotescă impertinență un deget în șold și-și împinsese fundul în spate, pozând cu cochetăria unei orhidee la sosirea providențială a unei albine. Nu știam că putea fi atât de antipatic. Dar la fel nu știam că era capabil să-și joace rolul improvizat în acest soi de scenă cu doi muți care (deși se afla pentru prima dată în prezența dlui de Charlus) părea să fi fost îndelung repetată; – nu atingi spontan o asemenea perfecțiune decât când întâlnești în străinătate un compatriot cu care înțelegerea se realizează de la sine, mediul de comunicare fiind același, chiar și dacă nu v-ați mai întâlnit niciodată.

Oricum această scenă nu era cu totul comică, ea purta marca unei stranietăți sau a unei naturaleți, dacă vrem să

spunem așa, a cărei frumusețe sporea constant. Oricât s-ar fi străduit dl de Charlus să-și ia un aer degajat, să-și coboare ochii distrat, uneori îi ridica și-l privea pe Jupien cu foarte mare atenție. Dar (fără îndoială pentru că i se părea că o asemenea scenă nu se putea prelungi la infinit în acest loc, fie din motive pe care le vom înțelege mai târziu, fie, în fine, din acest sentiment al trecerii tuturor lucrurilor care ne face să ne dorim ca fiecare lovitură să fie perfectă și care face atât de emoționant spectacolul oricărei iubiri), de fiecare dată când dl de Charlus îl privea pe Jupien făcea în așa fel încât privirea lui să fie însoțită de un cuvânt, lucru care-o făcea foarte puțin asemănătoare privirilor de obicei îndreptate către o persoană pe care o cunoaștem vag sau deloc: îl privea pe Jupien cu strania fixitate a unui om care stă gata să-ți spună: „Scuzați-mi indiscreția, dar vă atârnă pe spate un fir de păr lung și alb” sau: „Sigur nu mă înșel, și dumneavoastră trebuie să fiți tot din Zürich, mi se pare că v-am întâlnit des la prăvălia de antichități.” Astfel, la fiecare două minute lui Jupien părea să-i fie pusă intens aceeași întrebare prin privirea dlui de Charlus, o întrebare asemănătoare cu acele fraze interogative ale lui Beethoven repetate indefinit la intervale egale și menite – cu o risipă exagerată de precauții – să introducă un motiv nou, o schimbare de ton, o „revenire”. Pe de altă parte, frumusețea privirilor dlui de Charlus și ale lui Jupien provenea, provizoriu cel puțin, din faptul că acele priviri nu păreau să aibă scopul de a duce la ceva. Era pentru prima dată când vedeam manifestarea acestei frumuseți la baron și la Jupien. În ochii lor nu era cerul din Zürich, ci al unui oraș oriental al cărui nume încă nu-l ghicisem și pe care îl vedeam reflectat. Oricare-ar fi fost punctul comun care-i

oprise astfel pe dl de Charlus și pe croitorul de veste, acordul lor părea clar și aceste priviri inutile nu erau decât preludii ritualice asemănătoare petrecerilor dinaintea unei căsătorii gata decise. Și mai aproape de natură – iar multiplicitatea acestor comparații e ea însăși cu atât mai naturală cu cât un același bărbat, dacă-l examinăm câteva minute, ne pare succesiv un bărbat, un bărbat-pasăre sau un bărbat-insectă etc. – semănau cu două păsări, masculul și femela, masculul încercând să avanseze, femela – Jupien – nemairăspunzând prin niciun semn acestui dans, ci privindu-și noul iubit fără uimire, cu o privire fixă și-n același timp neatentă care fără îndoială i se părea mai tulburătoare și singura utilă din moment ce masculul făcuse primii pași, mulțumindu-se astfel să-și netezească penajul. Într-un sfârșit, lui Jupien n-a părut să-i mai ajungă această indiferență; de la siguranța de a fi cucerit la a fi urmărit și dorit nu mai era decât un pas și Jupien, hotărându-se să plece la lucru, a ieșit pe poarta destinată trăsurilor. Totuși, abia după ce întorsese capul de două sau de trei ori a ieșit pe strada pe care baronul, tremurând să nu piardă urma prăzii (fredonând o melodie cu o atitudine îngâmfată, nu fără a-i arunca un strigăt de la revedere portarului care, pe jumătate beat și petrecând cu niște musafiri în bucătăria din spate, nici măcar nu l-a auzit), a pornit cu pași repezi ca să-l ajungă din urmă. Exact în clipa în care dl de Charlus ieșise pe poartă mormăind ca un uriaș bondar, un altul, unul adevărat, intra în curte. Cine știe dacă nu era cel pe care orhideea-l așteptase atât de multă vreme și care venea să-i aducă polenul atât de rar fără de care ar fi rămas virgină? Dar n-am putut urmări zbuguielile insectei, căci după câteva minute, atrăgându-mi din nou atenția,

Jupien (poate pentru a lua un pachet pe care chiar nu l-a uitat el mai târziu și pe care din pricina emoției provocate de dl de Charlus îl uitase inițial sau poate pur și simplu dintr-o cauză mai naturală), Jupien s-a întors urmat de baron. Acesta, hotărât să grăbească lucrurile, i-a cerut un foc lui Jupien, dar imediat a spus: „Vă cer un foc, dar văd că mi-am uitat trabucurile”. Legile ospitalității au prevalat asupra legilor cochetăriei. „Intrați, vi se va da orice doriți”, a spus croitorul, pe fața căruia disprețul a fost înlocuit de bucurie. Ușa atelierului s-a închis în urma lor și n-am mai putut auzi nimic. Pierdusem din vedere bondarul, nu știam dacă era insecta de care orhideea avea nevoie, dar nu mă îndoiam, fiind vorba de o insectă foarte rară și de o floare captivă, de posibilitatea miraculoasă a împreunării lor, în timp ce dl de Charlus (aceasta fiind o simplă comparație între posibilități providențiale, oricare vor fi fiind ele și fără cea mai vagă pretenție științifică de a stabili o relație între anumite legi ale botanicii și ceea ce uneori – foarte greșit – numim homosexualitate), care de ani de zile nu venea în această casă decât la orele la care Jupien lipsea, printr-o indispoziție întâmplătoare a dnei de Villeparisis, îl întâlnise pe croitorul de veste și prin el norocul rezervat bărbaților ca baronul de către una dintre ființele care chiar pot fi, așa cum vom vedea mai târziu, infinit mai tinere și mai frumoase decât Jupien, bărbatul predestinat pentru ca aceștia să aibă parte de porția lor de voluptate pe acest pământ: bărbatul care nu iubește decât bărbații în vârstă.

Tot ce-am spus aici până aici, oricum, sunt lucruri pe care n-aveam să le înțeleg decât câteva minute mai târziu, în așa măsură aderă la realitate aceste proprietăți ale invizibilității

până când o împrejurare sau alta o va fi lipsit de ele. În orice caz, pe moment mă supăra foarte tare faptul că nu puteam auzi conversația dintre croitor și baron. Am văzut atunci prăvălia de închiriat separată de atelierul lui Jupien doar de un perete foarte subțire. Pentru a ajunge acolo trebuia doar să mă întorc în apartamentul nostru, să mă duc în bucătărie, să cobor pe scara de serviciu până în pivniță, să străbat pivnițele pe toată lățimea curții și să ajung în locul din subsol unde cu câteva luni în urmă ebenistul își depozita cheres-teaua, unde Jupien voia să-și pună cărbunele, și-apoi să urce cele câteva trepte care duceau în interiorul prăvăliei. Astfel aveam să străbat tot drumul ascuns, n-aveam să fiu văzut de nimeni. Era modul cel mai prudent de a o face. Nu așa am făcut, ci, furișându-mă pe lângă pereți, am ocolit curtea pe afară încercând să nu fiu văzut. Dacă n-am fost văzut, cred că asta se datorează mai degrabă legilor întâmplării decât înțelepciunii mele. Iar pentru faptul că am ales o cale atât de imprudentă când drumul prin pivnițe era atât de sigur văd trei posibile motive, dacă vrem să presupunem că a existat într-adevăr așa ceva. În primul rând nerăbdarea. Poate o obscură amintire a scenei din Montjouvain, când am stat ascuns în fața ferestrei domnișoarei Vinteuil. Sigur, faptele de acest fel la care-am asistat au avut întotdeauna, în termeni de decor, trăsăturile cele mai improbabile și imprudente cu putință, ca și cum asemenea revelații nu puteau fi decât recompensele unei acțiuni pline de riscuri, deși în parte clandestine. În fine, abia dacă îndrăznesc, din pricina caracterului său infantil, să mărturisesc al treilea motiv, care cred că a fost decisiv în mod inconștient. De când, pentru a urma – și a vedea dezmințite – principiile militare ale lui Saint-

Loup, urmărisem în detaliu războiul Burilor, ajunseseam din această pricină să recitesc vechi tratate de călătorie și explorare. Aceste tratate mă pasionaseră și le aplicam în viața reală pentru a-mi face curaj. Când crizele mă obligaseră să stau câteva zile și câteva nopți nu doar fără să dorm, ci fără să mă întind, fără să beau și fără să mănânc, în momentul când suferința și epuizarea deveneau atât de cumplite încât îmi închipuiam că niciodată n-aveam să mai scap de ele, mă gândeam la vreun călător naufragiat pe un țărm, otrăvit de ierburi toxice, tremurând cuprins de febră în veșmintele lui îmbibate de apa mării și care totuși după două zile se simțea mai bine și își relua drumul la întâmplare în căutarea unor eventuali locuitori care poate că erau antropofagi. Exemplul acelor călători mă întărea, îmi reda speranța și mi-era rușine de momentul meu de disperare. Gândindu-mă la Burii care, confruntându-se cu două armate engleze, nu se temeau să se expună când trebuia să traverseze prin câmp deschis pentru a se adăposti, îmi spuneam: „Frumos mi-ar șede să fiu mai puțin curajos când teatrul de operațiuni e doar curtea noastră și când mie, care m-am bătut în mai multe dueluri fără teamă din cauza afacerii Dreyfus, singura sabie de care-ar trebui să-mi fie teamă ar fi cea a privirii vecinilor care au alte lucruri de făcut decât să stea să se zgâiască în curte”.

Dar când am ajuns în prăvălie, evitând pe cât posibil să fac podeaua să scârțâie pentru că-mi dădusem seama că cel mai mic zgomot din atelierul lui Jupien se auzea dintr-al meu, mi-am dat seama cât de imprudenți fuseseră dl de Charlus și Jupien și cât îi ajutase norocul.

Nu-ndrăzneam să fac nicio mișcare. Grăjdarul familiei Guermantes, profitând fără-ndoială de absența acestora, mutase în prăvălia în care mă aflam o scară care până atunci stătuse în remiză. Iar dacă urcam pe ea aș fi putut deschide

o ferestruică și așa fi auzit totul ca și cum așa fi fost chiar în atelierul lui Jupien. Dar mă temeam să fac vreun zgomot. Era oricum inutil. Nici măcar n-aveam de ce să regret că ajunseseam în prăvălie cu câteva minute întârziere. Căci dacă ar fi să mă iau după ce am auzit în prima perioadă din atelierul lui Jupien, doar sunete nearticulate, bănuiesc că s-au spus prea puține cuvinte. E-adevărat că aceste sunete erau atât de violente încât, dacă n-ar fi fost repetate mereu pe o octavă mai înaltă de un oftat paralel, așa fi putut crede că o persoană sugruma o altă persoană alături de mine și după aceea criminalul și victima resuscitată își făceau baie pentru a șterge urmele crimei. Din acest lucru am conchis mai târziu că există ceva la fel de zgomotos ca durerea, anume plăcerea, mai ales când i se adaugă – în lipsa temerii de a face copii, căci nu era cazul, în ciuda exemplului prea puțin convingător din *Legenda aurită* – preocupări imediate legate de curățenie. În sfârșit, după aproximativ o jumătate de oră (în timpul căreia mă cățarasem tiptil pe scară pentru a privi prin ferestruica pe care totuși nu am deschis-o), a început o conversație. Jupien refuza insistent banii pe care voia să i-i dea dl de Charlus.

Apoi dl de Charlus a făcut un pas în afara atelierului. „De ce aveți bărbia rasă așa, l-a întrebat celălalt calin. O barbă stufoasă e atât de frumoasă! – Pfff! E dezgustătoare”, a răspuns baronul. Între timp, întârzia în pragul ușii și-i cerea lui Jupien informații despre cartier. „Nu se-ntâmplă să știți ceva despre vânzătorul de castane din colț, nu, nu cel de pe stânga, acela e o oroare, cel de pe cealaltă parte, un vlăjgan brunet? Și farmacistul din față are un biciclist foarte draguț care-i livrează comenzile de medicamente.” Aceste întrebări fără-ndoială l-au

supărat pe Jupien căci acesta, ridicându-se cu indignarea unei curtezanе trădate, a răspuns: „Văd că aveți o inimă de scapete”. Proferat pe un ton îndurerat, glacial și afectat, sigur că reproșul l-a impresionat pe dl de Charlus care, pentru a șterge proasta impresie provocată de curiozitatea lui, i-a adresat lui Jupien, prea încet pentru ca eu să pot distinge bine cuvintele, o rugămintе care cu siguranță ar fi necesitat o prelungire a șederii lor în atelier și care l-a impresionat pe croitor destul cât să-i șteargă suferința, căci acesta a privit îndelung fața baronului, grasă și congestionată sub părul grizonat, cu atitudinea scaldată-n fericire a unui om al cărui amor propriu a fost flatat și, hotărând să-i satisfacă dlui de Charlus rugămintea pe care acesta tocmai i-o adresase, Jupien, după remarci lipsite de rafinament ca: „Da' ce buci babane-aveți”, i-a răspuns baronului surâzător, emoționat, superior și recunoscător: „Da, dă-i drumul, copil mare ce ești!”

„Dacă revin asupra chestiunii conductorului de tramvai, a continuat tenace dl de Charlus, e pentru că dincolo de orice altceva ar putea prezenta un oarecare interes în ceea ce privește întoarcerea mea acasă. Mi se-ntâmplă de fapt, ca și califului care străbătea tot Bagdadul deghizat în simplu vânzător, să binevoiesc să urmăresc vreun om interesant a cărui siluetă mă va fi făcut curios.” În acest punct am făcut aceeași observație pe care-o făcusem și în privința lui Bergotte. Dacă vreodată ar fi trebuit să răspundă în fața unui tribunal, el n-ar fi folosit frazele potrivite pentru a convinge juriul, ci acele fraze bergotești pe care temperamentul lui literar deosebit i le sugera în mod natural și-l făcea să le folosească cu mare plăcere. La fel, dl de Charlus se folosea în conversația lui cu croitorul de același limbaj pe care l-ar fi folosit cu oa-

menii mondeni din grupul lui social, ba chiar exagerându-și ticurile, fie pentru că timiditatea cu care se străduia să se lupte îl împingea către un orgoliu excesiv, fie pentru că, obligându-l să se controleze (căci suntem mai emoționați în fața unei persoane care nu face parte din mediul nostru social), îl obliga să-și dezvăluie, să-și scoată la lumină adevăratul caracter care-n realitate era unul orgolios și-un pic cuprins de nebunie, cum spunea dna de Guermantes. „Ca să nu ne uităm ideea, a continuat, sar ca un profesoraș sau ca un tânăr și frumos medic în același tramvai în care se află persoana, despre care nu vorbim la feminin decât pentru a respecta regula gramaticală. (Așa cum se spune, vorbind despre un prinț: Alteța Sa e bine-sănătoasă?) Dacă ea schimbă tramvaiul, iau, poate-mpreună cu germenii ciumei, acel lucru incredibil numit «transfer», un număr, și-un număr care, deși mi-e prezentat *mie*, nu e întotdeauna numărul unu. Astfel, schimb «trăsura» chiar și de trei-patru ori. Uneori mă pomenesc pe la unsprezece noaptea la gara d'Orléans și trebuie să mă întorc acasă! O, dar dac-ar fi doar gara d'Orléans! Dar odată, de exemplu, nereușind să leg o conversație mai de vreme, am mers chiar până la Orléans într-unul dintre acele groaznice compartimente în care trebuie să privești, printre triumphiurile de plasă, fotografiile cu principalele opere arhitectonice ale rețelei feroviare. Nu era decât un loc liber și-aveam în fața mea, ca monument istoric, o «vedere» a Catedralei din Orléans care e cea mai urâtă din Franța și atât de obositoare de privit – în ciuda voinței mele –, ca și cum m-ar fi obligat cineva să privesc fix turnurile prin tocul acela optic care provoacă oftalmii. Am coborât la Aubrais în același timp cu tânăra mea persoană pe care, vai ce tristețe, familia

(în timp ce eu o bănuiam de toate defectele cu putință, cu excepția celui de-a avea o familie) o aștepta pe peron! Singura mea consolare, în așteptarea trenului care avea să m-aducă înapoi la Paris, a fost casa Dianei de Poitiers. Chiar dacă l-a fermecat pe unul dintre strămoșii mei de spiță regală, aș fi preferat o frumusețe mai vie. Tocmai din această cauză, pentru a scăpa de plictiseala întoarcerilor acasă în singurătate, mi-ar plăcea atât de mult să fac cunoștință cu un conductor de la vagonul de dormit sau cu un conductor de omnibus. În rest, să nu fiți șocat, a conchis baronul, e doar o chestiune de gen. În ceea ce-i privește pe tinerii din lumea bună, de exemplu, nu-mi doresc niciun fel de posesiune fizică, dar nu pot fi liniștit decât după ce i-am atins, nu fizic, ci la coarda sensibilă. Odată ce-n loc să-mi lase scrisorile fără răspuns un tânăr îmi scrie neîncetat, odată ce e la dispoziția mea morală, sunt liniștit sau măcar aș fi așa, dacă nu m-ar lovi imediat o obsesie pentru un altul. E un lucru destul de curios, nu-i așa? À propos de tineri din lumea bună, nu sentâmplă să cunoașteți nici unul dintre cei care vin pe aici? – Nu, puiul meu. Ah! Ba da, unul brunet, foarte înalt, cu monoclu, care mereu râde și se-nvârte-n loc. – Nu-nteleg ce vreți să spuneți.” Jupien a întregit portretul, însă dl de Charlus nu reușea să-și dea seama despre cine era vorba, neștiind că fostul croitor era una dintre acele persoane – mai numeroase decât s-ar crede – care nu-și amintesc culoarea părului oamenilor pe care nu-i cunosc foarte bine. Mie însă, care cunoșteam acest defect al lui Jupien și-am înlocuit brunet cu blond, portretul mi s-a părut asemănător cu cel al ducelui de Châtellerault. „Ca să revenim la tineri care nu sunt din popor, a continuat baronul, în momentul ăsta mi-a sucit capul

un tinerel ciudat, un mic-burghez inteligent care-mi opune o extraordinară lipsă de respect. N-are deloc noțiunea extraordinarului personaj care sunt și-a microscopicului vibrion care e. La urma urmelor, ce contează, măgărușul ăsta poate să jelească cât vrea în fața augustei mele sutane de episcop. – Episcop!” a exclamat Jupien, care nu înțelesese nimic din ultimele fraze pronunțate de dl de Charlus, dar pe care cuvântul episcop îl uluia. „Dar asta nu face deloc casă bună cu religia, a spus. – Am trei papi în familie, a răspuns dl de Charlus, și dreptul de a purta haină roșie dat de un titlu de cardinal, nepoata unchiului meu cardinalul aducându-i bunicului meu titlul de duce, care i-a luat locul. Văd că metaforele vă lasă surd și istoria Franței indiferent. Oricum, a adăugat el, poate mai puțin ca o concluzie și mai mult ca un avertisment, această atracție pe care-o exercită asupra mea tinerele persoane care fug de mine, de teamă, bineînțeles, căci doar respectul le închide gura și le împiedică să-mi strige în gura mare că mă iubesc, cere ca acestea să aibă un rang social eminent. Până și indiferența lor jucată poate produce, în ciuda acestui fapt, efectul contrar. Prostește prelungită, mă scârbește. Ca să luăm un exemplu dintr-o clasă socială care vă e mai familiară, când mi-a fost renovat palatul, pentru a nu da naștere la gelozii între toate ducesele care-și disputau onoarea de a-mi putea spune că mă vor fi găzduit, am mers să stau câteva zile la «hotel», cum se spune mai nou. Unul dintre băieții de pe etaj mi-era cunoscut, i-am indicat un mic ușier care-nchidea portierele trăsurilor și care-a rămas refractar la propunerile mele. Într-un sfârșit, exasperat, pentru a-i demonstra că intențiile mele erau pure, i-am oferit o sumă ridicol de mare doar ca să urce cinci minute

în camera mea să stăm de vorbă. L-am așteptat inutil. Am devenit atunci atât de dezgustat de el, încât ieșeam pe ușa de serviciu ca să nu văd fața pistruiată a japiței mici. Am aflat mai pe urmă că nu primise nici una dintre scrisorile mele care fuseseră interceptate, prima de către majordomul de etaj care era invidios, a doua de către portarul de zi care era invidios, a treia de către portarul de noapte, care-l iubea pe băiat și se culca cu el la ora când Diana se trezea. Însă dezgustul meu n-a fost mai puțin persistent și, chiar dacă mi l-ar fi adus pe ușier ca pe-o căprioară pe un platou de argint, l-aș fi respins vomitând. Dar ce nenorocire, am vorbit despre lucruri serioase și acum ce speram să se întâmple între noi s-a terminat. Dar ați putea să-mi faceți mari servicii, ați putea să-mi fiți intermediar; și totuși, nu, doar această idee și mă-nveselește și simt că nu s-a terminat.”

Încă de la începutul acestei scene în ochii mei se petrecuse o transformare a dlui de Charlus atât de completă și de imediată de parcă l-ar fi atins o baghetă magică. Până atunci, neînțelegând, nu văzusem. Viciul (vorbim astfel pentru ușurința limbajului), viciul fiecărui om îl însoțește asemeni aceluia geniu invizibil oamenilor în măsura în care-i ignorau prezența. Bunătatea, trădarea, numele, relațiile sociale nu se lasă dezgolate, le purtăm ascunse în noi. Ulise însuși n-o recunoaște pe Atena de la început. Însă zeii le sunt imediat recognoscibili zeilor, asemănătorul la fel asemănătorului, și la fel fusese dl de Charlus pentru Jupien. Până aici stătusem fața în față cu dl de Charlus la fel cum un om distrat care în fața unei femei însărcinate a cărei talie îngroșată n-a remarcat-o se încapățânează, în timp ce ea-i repetă zâmbind: „Da, sunt puțin obosită acum”, să o întrebe indiscret: „Dar ce